

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felölös szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész iven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül
egy fél hasábos petsitor után 3 kr. számíttatik.

Előfizetési felhívás

a

„Magyar Izraelita“

1863-iki második évnegyedi folyamára.

Megjelenik minden pénteken egy egész iven.

Előfizetési díj április—júniusra **1 frt 50 kr.** o. é.

Előfizethetni a „Magyar Izraelita“ kiadó hivatalában
(lipótvárosi templomtér 6. sz.) és minden postahivatalnál.

☞ Azon t. c. előfizetőinket, kik március végéig
fizettek elő, tisztelettel felkérjük, miszerint az előfizetés
megújítása iránt minél előbb rendelkezni méltóztassanak,
hogy a lapok pontos megküldésében akadályozva ne le-
gyünk.

PEST, április hóban.

(Fm.) Kor- s időviszonyok, kor- s időigények, kor-
s időszerűség nem mindig ugyanazok.

A különbség pedig nem csak fogalombeli, elméleti,
hanem a gyakorlatban gyakran igen nagy.

A korszellem akár emelkedőben vagy leszállóban,
előre vagy hátra menőben legyen, bizonyos irányt tart,
melyben látszólag néha megállapodva, vagy fordulatot
véve, de mindenkor ép oly biztosan a mily lassan halad;
az idő pedig e mindig tovább törő folyamnak medre, sze-
szélyes kanyarulatokkal, de melyek ha néha dél helyett
éjszának fordulnak is, a vizet még sem hömpölygethetik
a torkolattól a forrás felé.

Hasonló e játék az időjáráséhoz, melyet évente
látunk.

Tudjuk, hogy a hideg tél csak lassudan tavaszodik
meleg nyárrá. Közbe közbe késő tavasszal is esik hideg,
zimankós, késő ősszel is esik meleg, sugaras nap. Amaz
a kor menetét, ez az idők szeszélyeit ábrázolja; s a sze-

szélyek dacára — látjuk — tél és nyár mégis megjön a
maga idejében.

Kor- s időigények gyakran különbözők.

Ha arra hivatkozva, hogy a kalendárium áprilist ir,
szél és fagy dacára tavaszilag öltözünk, bizonyosan meg-
fázunk.

Ki a kor szellemétől elmarad, erkölcsi értékét veszti,
megszűnik hathatós tényezője lenni a társadalomnak, de
az egész változás lassan, fokoként történik, s a ki elgá-
zoltatik, észre sem vette a mikor elesett.

Az idő fordulatai ellenben hirtelenek, s vas kereke
könnyörtelen agyon lapít, ha rögtön bele nem találjuk ma-
gunkat a gyakran egészen megváltozott új helyzetbe.

De hogy a megfelelő állásba tehesük magunkat,
első szükség, hogy a helyzetet ismerjük.

Nekünk kötelességünkben állana, t. olvasóinkat a
„mai nap“ követelményeire nézve tájékozni.

Hogy e kötelességgel szemben mélyen hallgattunk,
részben legalább azért volt, mert a helyzetet tisztán fel-
ismerni még mindeddig képesek nem voltunk.

Gyakran megesik, hogy már csepereg is, s még sem
tudjuk, lesz-e valóban eső? az egymással küzdő napsugár
és felhő közül, melyik lesz-e a diadalmas?

Ilyen kétes helyzetben vagyunk pillanatilag mi is.

A pesti hitközség alapszabályainak helybenhagyat-
lan visszaérkezése minden esetre forduló pont község-
szervezési mozgalmainkban, de hordereje és jelentősége
ez eseménynek oly körülményektől függ, melyek előttünk
legalább, még mindeddig homályosak.

Elvbeliek vagy csupán formaságiak voltak-e a ne-
hézségek, melyeken az alapszabályok helybenhagyása
fenakadt? Általános, a vidéki hitközségekre is közvetlen
kiható, vagy csak a főváros helyi viszonyaiban gyöke-
redző rendszabály-e ez? Miként fog e hitközség ügye
végleg rendeztetni? Mindezek oly kérdések, melyekre fe-
lenni nem birnánk, pedig ezekből ítélhetnők meg csak,
hogy mi befolyással lesz ezen eset hitközségeink legköze-
lebbi jövőjére.

Igy azon kérdésre, községezési ügyeinkben rendszerváltozás fog-e beállani, csak conjecturákkal felhettünk volna, mik, míg t. olvasóink szeméi elé kerülnek, talán már meg is cáfolttak; — ez pedig nem mesterségünk!

Bizonytalanságunkat még növeli azon hír — melynek valóságáért azonban kezességet nem vállalunk — hogy a győri hitközség alapszabályai igen csekély módosításokkal helybenhagyattak volna, mi — ha igaz — a pesti esetnek horderejét tetemesen csökkenté.

Csak egyet tehattünk tehát, hallgatva várni be a jövőt, és szárazon, commentár nélkül mondani el a „mai nap“ eseményeit. Hogy ezt is el kelle mulasztanunk, ez azt bizonyítja t. olvasóinknak, hogy magunk sem találtuk el hirtelenében az időigényeknek megfelelő állást.

Mig a helyzet tisztul, s a legközelebbi jövőre nézve tájékozva lehetünk, engedelmet kell tehát t. olvasóinktól kérnünk, hogy e tért más, kedvezőbb körülmények között lévő kartársainknak engedve át, magunk egész figyelmünket más, nem sokkal kisebb fontosságú kérdésekre fordítsuk.

Művelődési állapotunk emelése körül, több nevezetes lépés volt tervezve és megkezdve.

Hogy mindezek csak igen lanyhán mozdítottak elő, az leginkább annak volt következménye, hogy az előtérben olyannyira fontos kérdés állott, mint a községezés.

A mint az háttérbe szorul, természetes, hogy egész figyelmünkkel ismét amazokhoz térünk vissza.

Művelődési törekvéseink központja s megvalósításuknak legalkalmasabb közege az „Israelita-Magyar-Egylet“ lévén, nem kell tehát épen jósnak lennünk, hogy ez egyletnek, a községi élet hanyatlásának arányában élénkítő tevékenységét prognosticáljuk.

Névszerint a bibliafordítás ügye az, melyre nézve most erősebb eljárást reménylünk.

Ezt és más egyebet, miket művelődési viszonyaink megszilárdulásának érdekében kívánatosaknak vélünk, tőlünk telhetőleg előmozdítani az, mit „mai nap“ feladatunknak tartunk.

A zsidó-eskü kérdéséhez.

A „Neuzeit“ legközelebbi számában, hazánk egyik legkitünőbb, és legtudósabb rabbija, a legutóbbi napokban Ő Felsége által is rendjellel diszített n.-kanizsai főrabbi, ft. Fassel H. B. ur szólalván fel az épen szönyegen forgó napikérdés körül, el nem mulaszthatjuk a tudós főrabbinak a pesti főrabbi urhoz intézett nyiltlevelét t. olvasóinkkal is közölni.

A főrabbi ur szavai ezek :

Dr. Meisel ur, pesti főrabbi, Ő főtisztelendőségének. Midőn e lapok 12. számában önnök a zsidó esküt illető véleményezését olvastam, sejtém, hogy vagy valami különös esetnek kelle itt fenforognia, hol kegyednek tán érdekében volt, valamely egyénnek letett esküjét gyanusítani, de a mely esetben a véleményezésnek ekként kellett volna hangzania: N. N. zsidónak nem szabad a törvénszék előtt esküt tennie, de nem hogy „Israelitának nem szabad esküt tennie;“ vagy hogy e szó, „Poroszhonban“ tollában maradt légyen; mivel lehetségesnek tartám, miszerint valakit érdekelheti öntől bizonyítványt birni arról, hogy Poroszhonban a zsidónak a törvénszék előtt csak akkor szabad esküt tennie, ha a rabbi által elébb megintetett. Mindenesetre azon hiszemben valék, hogy ön a „Neuzeit“ t. c. szerkesztőjének alapos és jeles szavai által okulva, véleményezését, mely szerkezetében a zsidóságot lealázza, mivel a zsidók hitelességét gyanuba ejti, felvilágosítandja, és a mennyiben általános káros következményei lehetnének, az érintett véleményezés visszavonása által a hibát jóvá teendi.

De valóságos fájdalommal olvasom épen e lapok 13. számában, hogy ön a pesti izr. hitközség előljáróságához azon nyilatkozatot intézte, miszerint ön e tárgyat tudományos szempontból készülné felderíteni, ha majdan rá fog érni. És ime azon aggodalom támad bennem, hogy beteljesedhetnék önön böleseinke eme szózata: „Ne mondd, ha ráérek, majd akkor fogok tanulni, mert hát ha nem érnél rá.“ Ez késztet arra, hogy kegyedhez ezen nyilt levelet intézzem.

Ön maga azt a tanuságot nem fogja tőlem megtagadni, miszerint én ellenségei sorába nem tartozom, hogy még soha sem szolgáltatók alkalmat rá, hogy ellenének tekintessem, és valóban távol is van tőlem a gondolat, hogy ellensége legyek, de a zsidóság becsülete még drágább előttem és sokkal inkább tiszteltem az igazságot mint legjobb barátomat, és azért nyiltan kimondom, hogy az ön fenemlített véleményezése a mennyiben egy különös esetre vonatkozik, hamis; a mennyiben pedig általános alkalmazásra volna számítva, alaptalan és helytelen.

Ha igaz volna is, miszerint az eskü előtti megintés csak a rabbi által történhetik, s csak ennek jelenlétében tétethetik le az eskü, még akkor sem lehetne az ezen formások nélkül letett eskü ellen gyanut emelni. Hisz a már letett eskü még oly esetben is érvényes, ha az azt ajánló egyénnek könnyelműségénél fogva meg nem ítéltethetnék, de mégis letette volna, és pedig mint a talmud mondja: az eskü letételhez tollakodnak és esküszenek (Gittin 35 a.) — Ezen esetben csak nem előzhet meg az esküt a rabbi általi megintés, és maga az eskü sem történt rabbi előtt; ennél fogva az ön véleményezése a különös esetre vonatkozólag hol t. i. már az eskü letéte, hamis.

Noha igaz hogy minden, (a rabbinicus ugy nevezett Heszet-eskü, a napszám követelésére vonatkozó vagy

kétségek elhárítása kedvéért történendő eskü kivételével) leteendő esküt szükséges, hogy a hamis esküirei emlékeztetés előzze meg; de hogy ezt csak a rabbinus teheti, s hogy csak az előtt szabadjon az esküt letenni, erre nézve egyetlen egy kutfót sem ismerek. A törvényszék, — így szól a törvény, — tegye meg a megintést, de még a rabbinicus törvénykezés idejében sem kellett ennek szükségképpen rabbikból állania és választott bíróság is lehetett. „Jesod Mispat“ című munkám 164—198. §§-aiban az esküt és ennek formaságait is tárgyalám, de hogy a rabbi jelenléte szükséges, vagy legalább kívánatos az eskü letételénél, ezt a Chosen-Mispat, vagy akár melyik más könyvből a mózesi vagy rabbinicus jognak nem voltam képes kiolvasni.

Azon idő óta, melyben a rabbinicus törvénykezés az ausztriai koronaországokban (Magyarország kivételével) megszűnt, már egy évszázad folyt le, és ezen éveken át a zsidókat a törvényszékek a rabbi jelenléte nélkül eskették meg. Az 1785-ik évi szept. 9-én 464 sz. a kelt nyiltparancs ily eskü előtti megintést állapít meg:

Tudjátok meg, miszerint mi keresztyének ugyanazon egy, mindenható, mindenttudó Istent, az ég és földnek teremtőjét imádjuk, kit ti imádtok és hogy kivüle Istent nem ismerünk, ezt azért mondom, hogy ne véljétek, miszerint Istentek titeket a hamis eskü alól felmentene, minthogy ezt keresztyének előtt teszitek le, kit ti pogányoknak tartotok. Tehát ezen sok éven át keresztyének tevék a megintést, keresztyének előtt tétetett le az eskü és a rabbi nem volt jelen. És hogy mind e mellett atyáink az esküt szent ténynek tekinték és a rabbi jelen nem léte dacára megszeghetlennek tarták, ezt ön, főrabbi ur, sem fogja tagadhatni. Tehát véleményezése a meny nyiben jövőre nézve alkalmazást igényelne, alaptalan és helytelen.

Felkérem tehát főrabbi ur, hogy ezen véleményezését, mely a zsidók ellenségeinek kezében oly könnyen válhatnék veszélyes fegyverré, visszavonja. Nem fogna ön ez által a köztiszteletben veszteni, sőt ellenkezőleg nyerne általa. Hisz ha a talmudi rabbik tévedhettek, miért szégyenlené a jelenkor rabbija bevallani tévedését?

Avagy talán arra kerüljön a dolog, hogy számos rabbi együttesen kinyilatkoztassa, miszerint az ön véleményezése helytelen, és ezen nyilatkozatukat a nm. helytartó-tanácsához benyujtsák? És ennek a zsidóság becsületének érdekében meg kellene történnie.

Végül a talmud ezen szavaira figyelmeztetem önt: Noha Sámáj és Hilel tanítványai egymástól eltérő véleményeket és nézeteket vallottak is, mindamellert mindenkor szeretet, barátság és béke uralkodott közöttük. (Jebamoth 14, b.)

Nagy-Kanizsán 1863. március 29-én.

Fassel.

Hungarica.

Pótlékul mult évi cikkemhez a héber s magyar nyelv rokonságát illetőleg. (II. évfolyam 30. szám.)

תנה — tan, birák 5 : 11 שם יתנו צדקות ה' chald. יורון, és szintugy R. D. Kimchi értelmezése szerint, mint למוד ושנון. Nem különben a talmudban sokszor előfordul תנו רבנן egészen a magyar tan szóhoz hasonló.

צפירה — cifra. (A magyar tudós Akademia szótára szerint ספר-rel rokon.)

קרדום — kard. Az ם, mint רוקם szóban, felesleges lehet.

בוק v. בוקה — buk-ni, buk-ás.

גדי — göde. צמא — szomj. קך — kád. נוח — nyug.

נמה — nyujt.

מתג — madzag. חוג — kög. מהוגה — kögölő, circulus, circinus.

פאר — pir. Jóel 2. 6. כל פנים קבצו פארור a melyet Aben Esra פאר-tól származtat és accepitulának magyaráz. A kettős ך mint סגורין-ban.

סוג — szok-ik, mint אהור.

ערה — ür. üríteni, mint ותער כרה

Záradékul e két nyelv azon szembetűnő hasonlóságára figyelmeztetek, hogy a magyar nyelv mult idejének jelzője t, szintugy mint a héber nyelv igéjének multját az első személyben a ת betű jelöli, p. שמרתי, mert a személyes rag csupán a י betű אני vagy אנכי helyett mint שמרנו-ban a rag אנהנו helyett.

Goldberger J.

Tanügyünkhöz.

Szivem rég táplált óhaját találám kifejezve, e lapok 8. számának X. jegyü cikkében, melyben elemi főiskoláink középtanodai osztályokkal bővítéséről van szó. Csak azt sajnálom, hogy cikkiró ur az ott kifejtett nézetek sikeresítése s foganatosítására azoknál hathatós s inkább célhoz vezető módokat és eszközöket indítványozni nem tudott.

Ő ugyanis nagyobb községeinktől azt kívánja, miszerint főiskoláikat gymnasiumi vagy reáltanodai osztályakkal szaporítsák; de vajmi sokáig kell erre még várunk, míg ezen az uton ez eszmét megvalósítva láthatnók!

Jelenlegi helyzetünkben, midőn még a nagyobb községek is részint alig bírják, részint alig akarják az elemi főiskolát is fenntartani, tőlük azt várni, hogy az iskolai költségvetést legalább is kétakkorára emeljék, nem volna egyéb önámításnál. Szerény véleményem szerint ez üdvös, a zsidóságot emelő és erősítő eszmét azon boldogabb időkre kell halasztanunk, midőn minálunk is más tartományok s hitfelekezetek példájára akadnak Maecenások, kik népük és vallásuk emelését szívükön hordván, ily célokra tetemes összegeket hagyományozandnak.

Eddigelé fájdalom ilyen Maecenásokról kedves hazánkban, kivéve az egy Todeskót Pozsonyban és az egy Küstenbaumot S. A. Ujhelyben, a chronica tudtomra, említést nem tesz.

Nézetem szerint előlegesen elég volna, ha nagyobb községeink azon városokban, hol vagy gymnasium vagy reáltanoda létezik, ezek izr. tanulóinak módot nyujtáná-

nak hogy a héber nyelvben magukat tovább kiképezhesék, mi nagy pénzáldozatba sem kerülne, minthogy minden elemi főiskolánál akadna egy oly tanító, ki arra képesítve, és mérsékelt díjért hajlandó is volna a középiskolai tanoncoknak naponként egyikét órai oktatást adni. De akkor egyszersmind oda is kellene működni, hogy e tantárgy az izr. tanulókra nézve kötelező legyen — mint például Brűnnben és Bécsben van — különben félős, hogy kevesen vennék benne részt, vagy általában kevésbe vennék a dolgot.

Ha pedig gymnasiumi ifjúságunk tanulmányainak súlyát még egy új tárgygyal öregebiteni áttallanánk, vagy a községi adók terhét még egy kis terhecskével súlyosbitani idegenkednénk; akkor át nem láthatjuk, miért akarják mindezekért a népiskolát felelőssé tenni?

Általános ugyanis a panasz, hogy serdülő ifjúságunk nem tud eleget héberül és okolják a népiskolát, hogy nem teremt héber tudósokat. Mintha sejténék, hogy az ilyen kiállítás annál inkább a népiskola feladata, mint-hogy a fiu, mihelyt abból kilép, a héberben többé oktatást nem fog nyerni, és sok helyütt nem is fog nyerhetni. De boldog Isten, nem annyi-e ez, mintha valakit, kit egy-heti böjtölésre ítélünk, előbb mód felett meg akarnánk étellel tömni, hogy a hosszú böjtöt könnyen kiállhassa? Képes-e a népiskola a mellett, hogy gyermekeinknek három nyelvet egyszerre és azonfelül a többi tantárgyak halmazát kell tanulniok, és sok szülő azon fonák-eljárása mellett, hogy gyermekeiket szerfelett sietnek a népiskolából kivenni, képes-e — kérünk — a népiskola mind ezek mellett mind ezen igényeknek megfelelni és azonfelül még alapos hébereket is kiállítani? — vagy volt e valaha erre képes, még régi időkben is, midőn csak s kizárólag hébert tanítottak? Csak a legritkább esetekben. Bizonyítotték erre, hogy korosabbjaink legtöbbszei, kik a tanulmány mellett nem maradtak, vajmi keveset tudnak a héberből. Pedig akkoriban, midőn még az iskola és a szülői ház e tekintetben egymást kiegészíték, midőn a héber tárgyakon kívül alig ismerének mást, elég út mód volt a további önkiképzésre. Mily egészen mások körülményeink most. Melyik népiskolát végzett fiu veszi most a bibliát kezébe? mi buzditáná erre?

Szerény véleményem szerint a népiskola eleget tesz, ha hetenkénti 9—10 tanóra mellett a felsőbb osztályokban alapos gyakorlati oktatást nyújt a nyelvtanban és Mózes öt könyvét végzi, és a hol lehet az első prófétákból is vesz valamit; mert itt annál kevésbé szabad bölcsseink e mondatáról megfedekezünk: תפסת מרובה לא תפסת.

Ez ugyan a szentírásnak csak kis része; de a héber nyelv hanyatlása feletti panaszainkkal és jajveszékélésünkkel a bajon még nincs segítve, és inkább arról kellene gondoskodnunk, hogy fiaink a középtanodákban — azoktól, kik a népiskolából közvetlen a gyakorlati életbe lépnek úgy sem lehetvén e tekintetben sokat várunk — e tanulmányt folytathassák; mert annak még maximuma is, mit a népiskola nyújtani képes, sem használna nekik semmit, ha arra vannak kárhozotva, hogy e keveset is ott ismét elfelejtésék.

Berndorfer Kálmán.

A bibliai és nemzeti történet tanítása népiskoláinkban.

A tantárgyak majd mindegyike a szakférfiak bonyolítása alá vétetett; irtak a biblia tanításáról, a héber nyelv stb. kezeléséről; szükséges tehát, hogy a bibliai és nemzeti történet tanításáról is szóljunk, minthogy ezt a biblia szövegétől elkülönítve tanítjuk. A történetnek a szövegtől elkülönített tanítása megvitattatott már e lapokban is, és annak célszerűségében megállapodtak azon okból is, mert a leányok a szöveget nem tanulják, és a fiuk, habár tanulják, de mert a történeti események a szövegben nem mondatnak el egymásután, hanem a parancsok közé vannak szőve, sem szerezhetnek maguknak összefüggő ismeretet a történet folyamáról. Ezen tárgy tehát annál inkább égető kérdés, melynek közel megoldása kívánatos, mivel megfelelő tankönyvünk még nincsen; és a magyar tannyelvvel élő iskolákban, a célszerű könyvek hiánya miatt, az e tárgyban oktatás sem lehet teljesen kielégítő.

Némelyek talán azt vélik, hogy ezen tantárgy kezelésének és tanmodorának fejtegetése fölösleges; azt gondolván, hogy e tantárgy előadása azon okból sem járhat nagy nehézségekkel, minthogy a gyermeki kedély éssziv nagyon fogékony a történelem iránt. Kíváncsisága figyelmét leköti; képzelőtehetsége táplálékot nyer, miáltal zavart fogalmait tisztulnak, és homályos képzelmei világosodnak; emlékező tehetsége pedig kifejlesztetik, gondolkozó tehetsége pedig tápot lel. Beszéljük el a gyermeknek őseink történetét; kapcsoljunk hozzá erkölcsi tanításokat; hagyjuk általa viszont elmondani, ismételtetni és ujat tanulni, és menjünk így tovább a régi kerékvágásban.

Nézetem szerint azonban e tárgy nem volna oly könnyedén veendő, a mint egyelőre látszik.

Mert nem csak egyszerű történetet akarunk itt elmondani, hogy egy-két napig a gyermek emléjében maradjon, mint p. a mese (fabula); hanem bibliai és nemzeti történetünket, melyet a gyermek mint majdani ifju és ember az életbe visz át, és mely neki saját életviszonyaiban irányul szolgáljon; mely által továbbá az alsó osztályokban a hit és erkölcsiség elveit a gyöngéd és ártatlan gyermeki szívre csepegtetni akarjuk; a felsőbbekben pedig, melyekben a vallásoktatás elkülönítve nyújtatik, nemzetünk sorsát, őseink bel- és külviszonyait akarjuk fiatal sarjadékainkkal megismertetni.

Ennélfogva nem szabad e tárgyat csupa elmegyakorlatnak használnunk, hanem a szívre kell általa hatni, hogy ez nemesítették, nemzete iránt benső, forró és tartós szeretettel viseltessék. Mit akarunk tulajdonképen általában a történelem tanítása által elérni? Hogy fiatal nemzedékünk őseit ismerni tanulja; ezeknek tartózkodási helyéről, életmódjáról, szokásairól és tetteiről tudomást nyerjen; hogy jó tulajdonaikat utánozza és a rosszaktól óvakodjék.

A bibliai és nemzeti történet tanításánál ezen kívül még kettős célt kell szem előtt tartanunk.

Először azt, hogy a gyermek a világ teremtését, és így Istent és ennek tulajdonságait belőle megismerje; másodsor, hogy tanulja belőle tulajdonképeni származását, ősatyjait; ezeknek tetteit; hí ragaszkodásukat Istenhez; állhatatosságukat vallásukban, melyért sok száz meg ezer jámbor és ártatlan életét a pallas alatt és a vérpadon ki-lehelte; Istenben való reményük és bizalmukat; Istennek

különös gondviselését Izrael népe fölött, melyet annyiszor sanyargattak, üldöztek, öltek és megvetettek, és mely magát mégis föntartotta mindenhol, a világ minden részében, minden időben és minden sors alatt.

Hogy a bibliai és nemzeti történet nem csak egy, hanem több éven át tanitassék; továbbá, hogy nem csak egy osztályban, hanem az előkészítőn kezdve a többi osztályokon végig folytatassék; végre, hogy a tankönyvek ennél fogva nem egyenlő, hanem fokenkénti szerkezetűek legyenek, mindez igen világos.

E tárgy tanítási és kezelési modoránál tehát következő három pontra kell figyelniünk:

1. Mennyit tanítsunk általában a bibliai és nemzeti történetből?

2. Mennyit tanítsunk az egyes osztályokban? és

3. Milyen modorban legyenek a megfelelő könyvek szerkesztve?

1. Mennyit tanítsunk általában?

Elejétől végig, azt fogja erre mindenki felelni, azaz

a világ teremtésétől mai napig. Mert nem elég, ha csak a bibliában tartalmazottakat tanítjuk, u. m. Mózes öt könyvét, Jozsuát, a bírákat stb., hanem szükséges, hogy Ezráh és Nehemiától folytatólag is ismerjük őseink sorsát a különféle korszakokban és a különféle birodalmakban; fényes és sötét napjaikat; jó és rossz helyzetüket; hősiességüket, valamint a vallás ügy szinte a nemzetiség védelmében.

Ismertessük meg őket a talmud és commentárjaiknak szerzőivel; irodalmunk és nyelvünk művelőivel, és a socialis állapotunk emelésében fáradozó egyénekkel. Ezt egyaránt szükséges tudni a fiuknak úgy mint a leányoknak. Az utóbbiaknak annál inkább, minthogy ők a jövő nemzedék nevelői. Ezt terjedelmesebben fejtegetni fölöslegesnek tartom; okát minden művelt ember tudja. Nem is lenne itt helyén, és tulajdonképeni tárgyamtól nagyon eltérítene.

Az első kérdésre tehát megfelelttem volna.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Süheder koromból.

(Folytatás.)

Vagy ötven voltunk elválhatlan pártások.

Mindannyian értettünk a zenéhez; ki hegedült, ki fuvolázott, ki meg gitárjának olvadozó akkordjaival ejté szerelembe mindazon leányt, kik ez ömlengő harmonia körén belül laktak. — Egyiknél másikkal össze-összegyülekeztünk és úgy elmuzsikáltuk a délutánt, hogy szegény nénémnek, ha rá gondol, még most is borzong bele a háta. Sokszor belefáradva a pedáns tényszerűségbe, ki téged ki hozzád, nemes függetlenségben egymástól huzzuk, fütünk és vertük.

Ennyi talentomnak nem szabadott kárba veszni, s ha már babérkoszorukat nem fűzhettünk is fűrtös homlokunk köré, megkereshetjük a tilalmas szivarra való; így vélekedett legalább a mi kis karnagyunk Zsiga, ki közöttünk nem csak a kottához értett legjobban, a mint e számításából kiviláglik.

A farsang beállt, a cigányt, ha akkora volt is mint az öklöm, keresve keresték mindenhova, a „civil“ muzsikusokra is arany idő járt s így nem lehetett csodálni, hogy valaki még a mi kis bandánkra is ráfanyarodott. Ez a valaki volt pedig, a mi mesteriségét illeti, tánemester. Állítólag szabólegénységi minőségéből fejlődött, vagy, ki tudja? tán hanyatlott tánemesterré. Még akkor nem viseltek zsinóros ruhát, a szabóságnak nem volt nagy látatja; mi természetesebb hogy oly kebel, mely Istent hordozott magában, „magasbra vívó szenvedelmének“ engedjen. És szegre akasztva ollóját, Lőrinc ur a „lebegészetre“ adá magát.

— Hányan vannak maguk? kérdé.

— Öten. Két hegedű, egy brács, egy fuvola s egy gitár.

— Nincs bőgő?

— Igenis nincs.

— Baj. De segítünk rajta. Majd bőgözök én. Nekem vastag hangom van.

A lábszárára néztem s gondoltam, hogy ennél mindenesetre vastagabb lehet.

— Hát úgy fújni méltóztatik majd a basszust?

— Igen, majd csak fújni fogom. Nem először fúvok életemben. Hát őcsém, mondá egy festői pirouettel fordulva Zsigához, maga a primás?

— Én karmester vagyok, a primás ez.

Ezzel rám mutatott. Szörnyen elszégyeltem magam.

— Stiaszemplé kordtömlömáng, mondá valószínűleg franciául, mit én még akkor nem értettem; hangjából azonban észrevettem, hogy valami kritikát akart általa kifejezni. Stiaszemplé, de nem tesz semmit. Hát mi a re p r e t o á r?

Azt hittük, hogy az á r á t kérdezi működésünknek. — Egyikünk meglökte a másikat.

— Na, mit tudnak muzsikálni? Melyik négyest, konterdánst huzzák?

Kontratánct? Azt sem tudtam mi fán terem. Jaj nekem, megbuktunk.

— Négyest méltóztatik parancsolni? vágott elém Zsiga. A legújabbakat, mind!

Elhalaványodtam ennyi merészségen. Mind! pedig ezt az egy „Ilka-négyest“ is úgy nyúztuk, hogy minden jóra való embernek keserves volt hallgatni.

— Kört?

— Mind!

— Csárdást, polkát, keringőt?

— Mind, mind, mind!

Nem tudtam hova legyek félelmemben. Valamit akartam felelni, hogy tán nem is tudjuk azt mind, de Zsiga oly félremagyarázhatlanul lökött oldalba, hogy hallgattam.

— Bon, bien. S mit kérnek? Mi lesz fizetésük?

Összenéztünk.

— Tudják mit? folytatá be sem várva feleletünket. Én nálam ebetnek, ihatnak. Báltajaim elégánsak, ott szupiroznak; önö-

szupirozhatnak velünk. Ezen fölül kap minden legény 20 pengő-krajcárt. A karnagy 30-at.

Zsiga mindegyikünk számára harmincat kért.

— Parasol d'honneur, önök igen követelők. Ha megfelelnek azonban várakozásimnak, bon, bien, meglesz.

S egy admirabilis entrechat-val graciöz adient intett s elpárolgott.

— Az Istenért Zsiga mit csináltál? Hogy fogjuk mi valamnyi franciát, esárdást stb. stb. eljátszani, mikor avval az egygyel is ugy megbirkózunk? S mitévők legytünk avval a kontrátáncal? Soha hírét sem hallottam. Tudod te mi a kontrátánc?

— Csitt! Ne beszéljétek, ne okoskodjatok. Az én dolgom. Este hatkor indulunk, készen legyen mindenki, servus!

És mindegyikünk hóna alá szorítva hangszerét, a kifizőtő órában megindulánk.

Ott, hol ma dr. Batizfalvy gyógyintézete áll, ugyanazon szobákban, melyekben az izomgyöngeségek, pangások, hátgörbülések, alhasdugulások stb. várják gyógyulásukat: oly közönség volt egybegyűlve, mely az említett bajok egyikében sem látszott szilődni. Az izomgyöngeségnek csak szerencsés ellentéte, az izomerő volt ott képviselve; pangásnak természetesen semmi hirt, de annál több volt a zsongás, s hátgörbülésekben csak a tánemeszter volt kifogyhatatlan, ki, rajtuk kívül, minden érkezőt nagyhajlongva fogadott, franciául köszönt s minden hölgy kezébe egy bukétet nyomott, míg a lovagok között szivarokat osztogatott szét. —

Minket egy alcove-felébe szorítottak. Hangszereinket leraktuk az asztalra, mely terítetlen volt, míg szemben vele egy hosszú, mezítelen lóca csak ugy görnyedt a sok sütemény, sódar, söröskancsó, boros-tüveg, thea-esésze s az étvágy arsenáljának egyéb ütegei alatt. — Ebből neked is jut, gondolám.

A lovagok együtt és szálankint mind derék timár-, asztalos-, rézöntő-, s a szomszéd Knutzen gyárából való hatalmas kovácslegények voltak, kiknek kemény ökleik vajszin keztyükben feszengtek, míg üstökeik ékesen fölborzolva, roppant pomádé-szagot terjesztettek szét. — A hölgykoszorút keblenagy dajkák, természetes szakácsnők, facér és kacér szobalányok, férjes özvegyek s hajadon menyecskék képezék. Majd mindegyiknek fején szívárványszintű szalagok s nagy rózsák himbálóztak; ruháik redőiből szivre nehezedő mosasz-szag áradt ki, mert még akkor az ess- és springflowers, a patchouly- és tamarind-bouquet csak a magasb köröknek volt kiváltsága.

Velünk szemközt ült egy hosszú bajúsu ur, kinek minden ujjára volt huzva annyi gyűrű, a mennyi csak ráfért, tán annyi is, a mennyi rá sem fért. Kalapját le nem vette, hosszú száru tajték-pipából pipázott, merőn ránk szegezé szemeit s még akkor sem vevé le rólunk azokat, midőn gyűrűs mutató-ujjának körmével lejjebb tolta pipájában a paraszt.

Egy szót sem szólt s szájából csak dohányfüst gomolygott ki.

Mr. Lőrinc elénk lejtett, kezeivel jelt adott, jobb lábával néhányszor trillázott s azt kiáltá: Á place!

A párok sorakoztak.

— Mehet a konterdász! inté nekünk.

Mehet én tölem akár a pokol legfelekére, búsulék magamban. No Zsiga, te lásd!

Zsiga csak biztatott, hogy ugy tegyünk, mintha mindig csak kontrátáncal éltünk volna s improvisáljak oly valamit, mi közepütt álljon a keringő s polonaise között. A félelem inspirált s rákezdtem a Normából a „vendettát“ háromnegyed ütenyben s aggattam rá annyi fioriturát, hogy magamnak is káprázott bele a szemem.

Ment! tessék elhinni hogy ment, s annál jobban, minél in-

kább észre kezdém venni, hogy ez a kontrátánc nagyon hasonlít a franciához, miután sajátkép az is volt.

Már az első ütenyeknél idegen hang mordult hevenyészett franciánkba, hol a bombardont utánozva mély bömböléseiben, hol mint pazán harsogtatva a trarát s csak midőn megfordult, ismertem rá Mr. Lőrincere, ki ígértéhez képest a hiányzó bögőt pótolá. —

A „royal tambour“ utolsó szakaszával zárók be első debut-nket. Könnyebben lélegzettem, lőport szagoltam már.

A négyes befejeztével, a szótalán nagybajusz fölkel s némán, meredő szemekkel rakott elénk egy tizest, már mint tizkrajcárost; aztán ismét leült, tárcáját oldalzsebébe csusztatá s tovább pipázott.

A váratlan keresetet zsebre akartam rakni.

— Hozzá ne nyulj, szerencsétlen! suttagó Zsiga, hagyd ott ma g n a k; tán később még tányért is ereszthetünk.

Utóbbi indítványra kissé lázongani kezdett büszkeségem, de Zsiga oly logikával birt, hogy lecsöndesíté bennem nagyravágásom háborgásait. — A négyest polka, ezt esárdást követé. Már ebben itthon voltam s várakozáson fölött jól sikerült első nyilvános szereplésünk. A timárok s dajkák, szakácsnők s kovácslegények keményen egymásba kapaszkodva szünet nélkül járták most, míg a quadrille alatt formidabilis sajtóhibákat követének el, miket azonban Lőrinc ur ugy elütött, mintha meg sem történtek volna.

Minien darab után a szótalán nagy bajusz fölkel s némán, meredő szemekkel rakott elénk egy tizkrajcárost; aztán ismét leült, tárcáját oldalzsebébe csusztatá s tovább pipázott.

Beállott a szünóra s vele a „soupé“ ideje.

(Folytatjuk.)

Á g a i Adolf.

Pénteki levelek.

IV.

Pest, Aprilis hóban.

Haladás!

Mily parányi egy szó, s mégis egy egész világot tartalmaz magában.

Haladni — maradni! Ez azon két jelszó melyekkel ugyanazon egy kor külön felfogásu s érzetű fiai ellentétes és ellenséges zászlók alá gyülekszenek, s e két jelszóérti küzdelmek képezik az emberiség egész beltörténetét s vonatkozólag kultörténetének nagyobb részét is.

Haladás! Tündéri esillag ez, mely a jobbaknak keblét magasztas érzelmekkel tölti el, de egyszersmind keserves kinokat okoz a sötét lelkiüknek!

És mi haladunk! Haladunk, bármint dűleszkedjenek is neki a bőregerek ezrei, hogy az idő kerekét forgásában megakaszszák, haladunk mindazonáltal, s nem szükség aggódnunk a jövő felett.

De ha netalántán szerkesztő urnak e haladás körüli nézeti csak apodicticus természetűek volnának, akkor sziveskedjék csak egy keveset hátratekinteni, nem sokkal, egyetlen egy évvel csak, a mi nem fog különösen nagy erőmegfeszítésébe kerülni.

Tehát emlékszik-e még ama gyönyörű eseményekre, melyek tavaly ilyenkor, a peszach közeledtével, oly felvidítólág hatottak lelkületünkre? Jutnak-e még eszébe ama lengő hirszellők, melyek legelőször az Inn honában szárnyra kelve, körmenetük alkalmával minálunk Belényesen mutaták be magukat legnagyobb szeretetreméltóságukban? Visszagondol-e még amaz épü-

letes vértörténetekre, melyek force- szerepét képezték a közép kor derekának s még később is kedvenc themái maradtak a vak gyűlölet élesztette phanatizmusnak, melyeknek eldőieink ezrei estek ártatlan áldozatokul, s melyeket mult évvel bizonyos régiségkedvelők újra akartak színre alkalmazni?

Ne tessék homlokát úgy ráncba szedni, tisztelt szerkesztő ur, s ezeknek felemlítését időszerűtlennek tartani, mert míg egy részről eme kérdés egyáltalán még eldöntve nincsen, miként ezt a legújabbán Smyrnában tapasztalt események igazolják, úgy másrészről ennek nálunk ez alkalommal történt tökéletes elmáradása által, a korszellem haladását véltem legalkalmasabban constatirozhatni.

Általán véve, az újabb időben nálunk tett tapasztalatok oly természetliek, hogy általuk a jövődö iránt táplált szép reményeink mindinkább a valóság felé közeledni látszanak. Kérem, tessék megérteni! Nem győzöm eléggé ismételni, miszerint, ha a zsidó kérdés egyes fordulatairól ejtek szót, annak itt mindig csak socialis oldalát értem, s ez irányban csak örvendetes jelenégeket lehet constatirozni.

Az embernek szelleme folytonosan működik, s a természet emez östörvénye folytán a népeknek öszszelleme, vagyis a közszellem is, folyvásti munkásságban van, s mely szellemi munkáság az érettebb nemzeteknél rendszerint a politica terén szokott nyilvánulni. Midön azonban bizonyos körülmények beállta, vagy más egyéb viszonyoknál fogva a kedélyek ez irányban némi meddő állapotba helyeztetek, vagy a közéletre nézve holmi megakadás vagy pangás állott be: akkor rendszeren mi szoktuk képezni a nyilvánulásában megszorult közvéleménynek vesszőparipáját, a minél csak az a sajnálandó, hogy a vége rendszeren hátrányunkra szokott kiittni. Erre nézve azonban az utóbbi idők igen dicseretes kivételt képeztek. Ezzel nem akarom ugyan azt állítani, mintha nem foglalkoztak volna velünk! koránsem! Tán kelletténél többet is, csak hogy az eredmény sokkal kedvezőbb, sem mint rendszeren ilyenkor lenni szokott.

A közvélemény zászlóvivője, a sajtó, igen szép haladást tanusít; ez annál örvendetesebb tünemény, s a korszellem győzelmét annál kétségbevonhatlanabbá teszi, mivelhogy részünkről hazánkban nem gyakoroljuk még ama nagy befolyást a sajtóra, mint külföldi hitsorsosink, és így a „Cicero pro domo sua“ felé gyamu itt legkevésbé sem jöhet alkalmazásba. Nem tagadható ugyan, hogy a sajtó, s kiváltkép a napi sajtónak legalább is felerésze eme szép magaviseletét leginkább csak passivitása, vagyis helyesebben mondva, mély, böles hallgatása által tanusítja, de annál hangosabban és határozottabban szól a másik fele, s a mi a legörvendetesebb, az ellenzék merőben elnémult. Igaz továbbá az is, hogy itt-ott valamely vélt elvárásnál mintha „balra át“-ot tapasztalnánk! azonban az se bántson bennünket, annál is inkább nem, mivelhogy nincsen minden úgy, mint a minőnek egyelőre látszhatnak. Így például egyik legkedveltebb s legelterjedtebb élelapunk, melyben érdekeinknek mindig kész szószólójára volt alkalmuk találni, utóbbi időben erre nézve, egy kis fordulatot látszott tenni. Ámde lehetlen azért rája neheztelnünk, mert hiszen igaza volt szegénynek, midön azt hitte, hogy olvasóit egy pikant zsidó történettel sokkal jobban fogja mulattathatni, semmint ha statistikát és geographiát ír le számukra, a mire különben kényszerítve találta volna magát. Egyébiránt belátta maga is ebbeli következetlenségét, s nyomban reá jóvá is igyekezett azt tenni, és ha a királyuteai palotabirtokosokban csak takarékoskodási erényünket akarta nyilvánvalóvá tenni: Áron gazda és fia ecsetelésében százsorosan helyreüfi az előbb elkövetett botlásokat. — Tehát se baj Miska! Jó barátok maradunk mi azért! Ismerjük érzületidet, de tudva vannak előttünk egyszersmind környülállásaid is! Mozogj, a

hogy tudsz, tégy, a mit tehetsz, hanem azért mindig csak — módosan!

Most pedig forduljunk belül saját körünkbe, nézzük, miként folynak itt az ügyek, s kutassuk azon jelenségeket, melyek az egyetemes haladást ez irányban is tanusítsák. Hanem mindenek előtt egyre kell most figyelmeztetnem a szerkesztő urat, és ez nem más, mint hogy engem stante pede — Lengyelországba követni méltóztassék. Mert bizony a mi mostanság mi nálunk történik, az fölöttén boszantó — a mivelhogy ropantul unalmas. Egyébiránt úgy sem szabad erről szólni, mert hiszen tiltja a parancsolat, t. i. a szentírás parancsolatja, mely azt mondja: „Szeresd felebarátodat mint tennen magadat“, s valamint te sem akarnál unatkozni s ennek folytán boszankodni, úgy ne untasd, s vonatkozólag fel ne keltsd a boszankodás érzését felebarátodban sem.

Tehát Lengyelországba mennénk, de mivel az ut odáig meglehetősen messze s azon fölül bajos is, pihenjünk előbb egy keveset, hogy azután annál kényelmesebben folytathassuk.

— df —

Adatok a magyarhoni izraeliták történetéhez.

III.

(Folytatás.)

Ezuttal meg fogjuk kísérteni a nagyértékű tudományos dolgozatok alapján, melyek itt-ott elszórva, a 17. századbéli budai zsidó községről közöltettek,*) a zsidó viszonyokra vonatkozó adatok ismertetését, miután a budai község viszonya és állapota 1615-től (שערי) kezdve feloszlásaig 1686-ban (תמו) csaknem az összes magyar-török zsidók sorsát magában foglalja.

Könnyebb áttekintés végett közleményeinket rovatok szerint osztályozzuk; szólni fogunk a) a községről és igazgatásról, b) a rabbinatusról, c) a zsinagógáról és községi intézetekről, d) különös intézményekről és rendeletekről, e) kereskedelemről és iparról, f) a társadalmi és politikai állásról.

A magyarországi zsidó lakosság általános társalgási nyelve nem volt mindig a német-zsidó szójárás. A 16. század végével Budán két község állott fenn: egy magyar és egy német, és miután az előbbi nagyobb számú tagokból állott, a városnak magyar neve a német mellett a való levelekben elsőbbségi joggal bívt.

Cuspinianus szerint 1526. szeptember 12-én 200 zsidó a királyi várba menekült, és azt oly makaesul védte, hogy Soliman velök alkudozásra lépett.

Buda visszavételével 1686-ban a budai német község rabija volt r. Askenazi Zewi, ki e korban a magyar-zsidó tudósok

*) Jelesen a tudós Zipser tanulmányait használjuk fel, melyek 1846-ban a „Literaturblatt des Orients“-ben jelentek meg.

közt az első helyet foglalta el. Családja Lengyelhonból származott; apját, ki vilnai születésű volt, Jakabnak hívták és Jeruzsálemben halt meg. Zewi maga Budán látszik születettnek, mert aláírása mellett gyakran olvasható a „budai“ jelző („aus Ofen.“) Budavár ostrománál elveszté minden vagyonát, maga is a vár bevétele előtt futással menekült; és Bosnyákországban Serai-ban rabbinak választott. De már a következő évben Németországba ment és a hamburgi és altonai rabbi Mireles Salma lányát vette nőül. Később maga is hamburgi rabbi lett, ezután ismét Amsterdamban a német községnél és végre Lembergben volt rabbi.

Jogi véleményezéseiben (Rechtsgutachten), melyek legelőbb 1702-ben Amsterdamban jelentek meg, r. Zewi szigorú erkölcsös elvei tűnnek ki. Megvetendők tartja, ha a felebaráti kötelességek tekintetében különbség tétetik a zsidó és más vallások hívei között. Hisz világos, ugymond, hogy elnézve attól, ki iránt teljesítjük felebaráti kötelességeinket, már saját méltóságunk és üdvünk tekintetéből arra vagyunk utalva, hogy igazi elveket és nemes érzelmeket sajátítsunk el és hogy azok szellemében cselekedjünk. Hisz még az okatlan teremtmények, az állatok és növények irányában is kiméltre vagyunk utasítva.

Miután Zewi legtöbb véleményezése Budabóli futása után készült, a magyar-zsidó viszonyokat illetőleg azokban csak igen kevés említésre méltóra akadunk. Megemlítendő azokban azon intézkedés, melynek folytán Budán, az általános német szokástól eltérőleg és a rabbinicus-mózesi törvénynyel ellentétben, a férj gyermek nélkül elhalt neje után soha sem örökösödött, hanem mindig kötelezve volt a kapott hozományt az így elhunyt nő halála után a nő szülőinek vagy rokonainak visszaszolgáltatni.

a) Község és igazgatás. Buda város nevét alapítójától, Attila fivéréből nyerte. E név a törököknél is használatban volt. Zsidó iratokban, különösen fontosabb okmányokban, mint válólevekben stb. a városnak német neve (Ofen) is előfordult.

Buda zsidó lakossága, ha a később adandó községi-szervezetet, de még inkább ha azon nagy tekintélyt veszszük figyelembe, melyben rabbiik még a messze távolban is részesültek, nagy számú lehetett, és a talmud tanulmányával buzgón foglalkodhatott. Az akkora nagy számmal Jeruzsálembé utazó zsidók vándorútja Budán vezetett keresztül vizen, mert a város kikötővel is bírt. R. Kohn Efrajim fia 1685-ben (תתקמ"ה) tett meg ily utat tizenháromezret alatt.

Buda közelében nem volt zsidó község, úgy hogy házassági kötések alkalmával a lakosság magára szorított. Midőn 1665-ben egy zsidó lakos Budán elveszett, és ugyanazon időben egy török valamely zsidó megöletésének hírért hozta, neje egyéb bizonyítékok felhozása mellett még azon okból is özvegynek nyilvánított, hogy a szomszédságban nincsenek zsidók.

A német tartományokkal éppen nem, vagy csak igen kis mértékben érintkeztek; annál élénkebb volt a Törökországgal való közlekedés, különösen pedig Nándorfehérvárral.

Rosenberg Izidor.

(Folytatjuk.)

Pest, április 7-én.

Ma délelőtti 11 órakor ment végbe helybeli hitközségi körházunkban az intézet nagylelkű jótévedője Kanitz M. L. ur és az intézet érdeműs volt főorvosa dr. Jakobovits Fülöp ur, nemkülönben dr. Balassa János ur arcképeinek tünnepélyes leleplezése, nagyant a lelépett igazgató választmány tagjaiból, és a megtisztelt rokonaiából álló díszes és szépszámu közönség előtt.

Az ünnepelet a volt kórházi bizottmány elnöke dr. Rózsay József ur nyitotta meg körülbelül ezen szavakkal: „Tisztelt gyülekezet! Midőn a kórházi bizottmány az intézet igazgatását, 1862. január hóban átvette minden oldalról oly feladatok háramlottak rá, melyek, ha csak némileg akart is nekik megfelelni, egész erejét vették igénybe. Azonban a sok terhes kötelesség között, a bizottmány tagjai csakhamar kedves kötelességet is ismertek fel, a háladatosság kötelességét az intézet jótévedői iránt. Minden jobb embernek természeti tulajdonsága, hogy a nemest, jót tisztelje, a nagy, magasztos előtt meghajoljon, és már a legrégebb népek a művelődés hajnala előtt hőseiknek, nagy férfiaknak emlékeket állítottak, őket mint felisteneuket tisztelték. Az elismerés ezen példája mindig követésre méltó, mert a valódi polgári erény, a jótékonyosság elismerése, közelebb hozza hozzánk az ily nemes férfiak tetteit, és utánzásra ösztönöz bennünket. És ily férfiaknak szenteljük ezen órát; férfiaknak, kik e ház falai között éveken keresztül működtek szorgalommal, kitartással és jótékonyssággal.“

„Előttünk látjuk arcképeiket, Kanitz M. L., dr. Jakobovits Fülöp, továbbá Balassa tanár urak arcképeit. Sziveinkben mindnyájan tartós emléket állítottunk ezen férfiaknak, de a kórházi bizottmány külső, érzékileg látható emléket, rendelt nekik ez intézet falain belül megörökíteni, és a bizottmány indítványa hitközségünk volt választmányának tagjai által kész örömmel fogadtattott, és legrövidebb idő alatt saját költségein, a hitközségi pénztár terhelése nélkül teljesített. És ezzel valóban kötelességüknek csak legesekélyebb részét teljesítették.“

„Ki nem ismeri a derék, a jótékony Kanitz-ot? Szavaim gyengék, hogy érdemeit méltóképen dicsérjék; kérdezzétek a szegények, betegek, ügyefogyottak, özvegyek és árvák seregét, és javult sorsuk szóló bizonyosságot teend az ő jótékonyágáról. Ittléte alatt helyesen felismerte, hogy a kötelességek legszentebbike, a szegény betegek gyámolítása, és ezért szive e házba vonzá őt, hol egyéb jó tettei mellett egy ritka bőkezűséggel felszerelt házi gyógyszerertárt állított, és oly alapítványt tett, melyből a kórház minden évben 13 tucat fehérruhát kap. Midőn a nemes emberbarát fölünk távozott és lakhelyét Bésebe tette át, ott jótékony életét folytatta.“

„A köztisztletben álló dr. Jakobovits Fülöpnek, orvosaink nesterának érdemei általános ismeretesk. Dr. Jakobovits Fülöp 50 éves jub. orvostudor, a pesti egyetem orvosi karának, és több tudós társaságnak tagja mint igazgató és főorvos 43 évig 1808-tól 1851-ig folytonosan és áldásdúsan működött ezen intézetben. Az élethivatások egyik legnehezebbike az orvosi. Alig van életmód, mely annyi naponta előforduló lesújtó kedélyrázkodással volna összekötve. Annival inkább kell az oly férfit csodálnunk, ki ötven évig szolgálta a szenvedő emberiséget, ki tudománya, tevékenysége és szorgalma által ezreknek mentette meg életét. De különösen azért tartozunk neki elismeréssel, mert 43 évig működött ezen intézetben, és mert a hitközség leginkább az ő javallatára határozta el magát e ház építésére.“

„Jakobovits és Kanitz örökké fognak élni emlékeztünkben, mindenkor tisztelni fogjuk őket, képeik látása pedig hasonló tettekre buzdítson bennünket.“

„Balassa tanár és királyi tanácsos ur sok éven által kitünő szakavatottsággal önzéstelen és emberbaráti jeles szolgálásokat tett intézettünknek. Kitünő műtétek által sokaknak menté

meg e házban életét. Mivel a távollévő tanár urnak a kórházi bizottmány és a volt hitközségi választmány nevében őszinte hálaomat nyilvánítanám, egyszersmind azon reményemet fejezem ki, hogy gyámolítását ezen intézettől ezután sem fogja megtagadni.“

„A jelenlévő vendégeknek köszönetet mondok azon részvétért, melyet a kegyelet ezen csendes ünnepéye iránt tanusítottak, különösen pedig Kanitz és Jakobovics tisztelt rokonainak; köszönetet mondok továbbá Tormay főorvos urnak, ki tanácsosul és tettel gyámolított bennünket intézetünk szervezésénél és kinek leginkább köszönhetjük az aradi utca szabályozását, mely míg előbb szemét és trágya gyűlthelye volt, most a betegnek tiszta és egészséges levegőt nyújt; köszönetet mondok Bachrach, Baumgarten és Schwartz urhölgyeknek, kik ritka önfeláldozással és fáradsággal jártak el étkezési rendünk szabályozásában, köszönetet mondok a chevra kadisa gondnokainak, azon egylet képviselőinek, mely velünk karöltve járt céljának, a szenvedő emberiség segélyezésének előmozdításában, kik a mi ügyünket, mint saját ügyüket karolták fel, és intézetünk legközelebbi felszereléséhez is 1000 forinttal járultak, köszönetet mondok mindazon emberbarátoknak, kik intézetünk legközelebbi felszerelését ritka munificenciával lehetőségessé tették, ezuttal is bebizonyítván, hogy az izraelita jótékonyosság minden alkalommal fényesen igazolja magát, valahányszor valódi nemes cél forog kérdésben.“

„Végül néhány szót kívánok még intézni igen tisztelt barátaimhoz, a volt kórházi bizottmány tagjaihoz. Mi a kórházat nem a legjobb karban vettük át, igen sokban szenvedett az hiányt, és valóban csak önöknek köszönhető az, hogy ma szebb jövőnek néz eléje, és céljának a lehetőségig megfelel. Most mindennel bírunk, mire a betegek ápolásánál szükségünk van. És ez, tisztelt barátim, egyedül önök érdeme, önöké, kik gyűjtés útján e célra készpénzben és természetbeni adományokban közel 9000 frtot szereztek, és így a községi pénztárt megkímélték. Méltánytalan volnék, ha több igen érdeműs tagját a bizottmánynak névszerint meg nem említeném, különösen Herz előljárót, Nagl, Bergel, a bizottmány tollnokát dr. Pollák urakat; különösen pedig mulasztatlan kötelességem dr. Gross főorvos urnak a ritka kitartás és ernyedetlen tevékenységért szivből fakadt hálaomat mondani, melylyel a szegény betegeket ápolta, ugyszinte dr. Oestreicher urnak, ki szinte sokat fáradozott a szembetegek gyógyítása körül, Semmelweis tanár urnak, ki felszólításunkra mindenkor lekötelező készséggel volt segélyünkre, dr. Joffe urnak, ki a kórbonctani foglalkozásokat szíveskedett ellátni, és dr. W h r m a n n segédorvos urnak. Végre még köszönetet mondok kórházunk derék gondnokának, A b e l e s urnak, ki nekünk a rend és ellenőrzés behozatalánál lényeges szolgálatokat tett, és megkérem őt, hogy a kezelést ugyanezen szellemben folytassa.“

„És most, itt elváluuk, és ez intézettől eltávozzunk, de meg vagyok róla győződve, hogy az szivünkhez mindamellet mindíg közel lesz, s találkozni fogunk ott, hol a szegény beteg irányában a testvéri kötelességet kellend teljesítenünk.“

Herz előljáró fájdalomát nyilvánítja a felett, nem hogy az előljáróságtól, hanem hogy a kórháztól kell megválnia, s óhajtja, hogy a kórház ezután is oly gondos kezekbe jusson, mint 19 hónap óta volt.

Azután dr. Gross Fülöp igazgató főorvos ur szólott, körülbelül ezeket mondván :

„Mint ez intézet ideiglenes főorvosa néhány szót bátorkodom mondani, habár az érdeműs bizottmányi elnök ur kimerítőleg fejtette ki a mai ünnepély jelentőségét. Két jeligéből indulok

ki, melyek egymással ellenkeznek. Az egyik : Tiszteld az öregséget, hogy hosszú ideig élhess. Ehhez képest a nagy öregség tiszteletré méltó állapot. Ennek ellentéte így hangzik : Az öregség önmagában betegség. Ehhez képest nem volna kívánatos a hosszú élet. — Ha azonban az élet oly tettűs, mint e két férfiué, kiknek arcképeit magunk előtt látjuk, akkor a legnagyobb öregség az élet legszebb adománya. Ha ily férfiak egy századot éltek is, az mind kevés.“

„Egyikük tudomány és művészettel hatott. Sok embernek nyújtotta az élet legbecesebb kincsét — az egészséget. Az orvos, ha emberileg érez, gondol, és cselekszik többet adhat, mint egy fejedelem; tudománya és művészete segélyével boldoggá tehet, mert nem a pénz az mi boldogít, hanem az egészség, két ép kéz, két ép láb, ez a tulajdonképi közvagyon, az emberek boldogsága. Ezen férfiu sokakkal tette azt; s ha nem mindig sikerült is neki az életet visszaadni, az felsőbb hatalom rendelése volt, s a viszonyok sem engedték meg mindent tennie. Isten tartsa meg őt sokáig, mert ha száz évig fog is élni, rövid élet lesz az.“

„Kanitz másképen hatott, de karöltve az elsővel; mert mit használn tudomány és művészet, ha az anyagi gyámolítás közre nem működik. Hogy miként gyámolította ő e kórházat, azt dr. Rózsay ur kellőképen kiemelte, és önök, ha mint reménylem, e ház helyiségeit megtekinteni szíveskedendnek, az ő szavainak igazságáról meg fognak győződni, és akkor nem leszen szükség őt szavakkal dicsérni.

„A mi saját csekély személyemet illeti, 16 hónap mult el azóta, hogy egy társadalmunk minden rétegének legméltóbb képviselőiből álló községi igazgatásunk engem ezen nagy kiténtésben részesített. Ily bizalom a legünnepeltebb orvost is tulbűszkév tenné, és e 16 hónap éltém legszebb szakaszát képezi, éltém könyvének legdiszesebb lapját tölti be. A község engemet ezen idő alatt a leggyengédebb kiténtetésben részesített, többszörösen köszönetére érdemesített, s nekem sajnálnom kellett, hogy viszonzásul többet nem ajánlhatok, mint e csekély hivatal ellátását.“

„Háladatlan önzés volna meg nem emlékezni azon férfiakról, kik engem a betegeknek e házbani ápolásában oly erélyesen és hathatósan támogattak, és be nem vallanom, hogy intézetünk virágzásának érdeme legfőbbképen őket illeti. E férfiak a volt kórházi bizottmány tagjai. A Mindenható adjon nekik hosszú, örömdűs, megelégedett életet, hogy töretlen testi és lelki erővel a kórházban segélyt kereső szegény betegek javára és üdvére működhessenek. E betegek háromszorta szerencsétlenek, mert szegények, betegek és kórházban kénytelenek segélyt keresni.“

„De azoknak is is, kik közvetve mozdították elő ez intézet felvirágzását, hálaomat mondom, s kérem őket, hogy jótékonyosságuk malasztját jövőben is ez intézetre árasztják. Nekem a községi képviselőlet jósága e házban oly emléket állított, mely monumentálisnak tekinthető, t. i. nevemet egy ágyalapítvány címevel díszítette, és éltőtem rejtélyi marad, hogy vannak oly gazdag férfiak és családok, melyek maguknak, ezen diesvagy nélkül legnagyobb szerűbbnek mondható emléket állítani elmulasztják, mert a kórház szentély, a beteg ágya oltár, a beteg szent személy, és az orvos az áldozár.“

Végül dr. Kunewalder ur, Jakobovits és Kanitz rokonai nevében mondott a községnek és a jelenlévőknek köszönetet.

LEVELEZÉSEK.

Miskolc, április 4-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Nem levelezői viselkedésnek indít rá, hogy rég megszakasztott tudósításomat folytassam,* de azon körülmény, hogy hitközségünk körül most valahára szépet s jót írhatok, édes kötelességemé teszi, ismét felszólalni. Utolsó levelém óta községünk nagy metamorphosison ment keresztül. Régi kinevezett előljáróságunk visszalépett s helyébe kitünő lelkes férfiakat állítánk — általános választás útján — községünk élére, kiknek feladatuk e chaosba némi rendet hozni, s üres pénztár mellett is, községi ügyeink s iskoláink körül buzgón s lelkiismeretesen működni.

Annak üdvös jóvoltát pedig a most lefolyt félévi vizsgák alkalmával máj is éreztük, mert tudtommal ily fényes sikert aligha mutatott még fel itteni leány- s fitanodánk. Valóban öröm volt nézni, mit teremthet egy jó tanár rövid hat hónap alatt! A tanulmányok mindkét iskolánkban magyar nyelven adatnak elő, még a héber nyelvtant sem véve ki, s így fényes sikert vizsgánk világosan megáfoltta azon bal felfogást, mintha izr. gyermekeinknél a magyar nyelvet, mint tannyelvet alkalmazni nem lehetne.

Az ily rövid idő alatt tett oly meglepő haladást tapasztalva, biztosak lehetünk benne, miszerint ezen ifjabb nemzedékből, ha a megkezdett pályán tovább vezettedik, nyelvre nézve is magyar emberek fognak válni.

Ámbár majdnem minden osztály tanára (egyik leányosztály kivételével) külön-külön megérdemli a dícséretet, s a szülék háliját, mégis igénytelen véleményem szerint a páma Roth, Kohut, Goldberger és Silberstein urakat illeti, mintán az ő osztályaikban a magyar előadás oly szépen s a kérdésekkel összhangzólag folyt, hogy valóban nagy kár volt néhány keresztény tanárt is a vizsgához meg nem kérni, hogy saját szemekkel győződtek volna meg arról, miként az izraeliták magyarsodása nem üres phrásis, s hogy a szép Borsod fővárosa nem utolsó az ebbeni fáradozásban. Iskoláinkról lévén szó, nem hagyhatom említetlenül, hogy mennyire éreztük hiányát egy izr. felsőbb leánytanintézetnek, hogy ne kénytetnénk a 4-ik osztályból kilépett felserdült leányainkat oly növeldebe küldeni, hol igen igen gyakran szemükre vetik vallásukat, és „zsídó” névvel gunyoltatnak, ámbár azon intézet vezetője művelt ember, s ritka szaktanár, csak hogy ez a gyengéje!

Végül el nem mulaszthatom tek. Kiss tr. előljárónk, ugy szinte t. Propper Ign. uraknak az iskola körül kifejtett buzgalomuk s fáradozásukért az egész község nevében hálás köszönetünket kifejezni, s azon ohajunkat, hogy ezentul is gyermekeink nevelése körül pártfogásukat tőlünk meg ne tagadják!

r. l.

Veszprém, április 2-án.

T. szerkesztő ur!

Az itteni főelemi tanodában a félévi vizsgálatok március 30-án és 31-én tartattak meg; az illető szülék és egyéb iskolabárátok szép számmal jelentek meg és élénk figyelemmel kísérték azokat mindvégig. Ez utóbbi tényről örömmel jelentjük, mivel bizonyítékul szolgál arra, hogy a tanoda irányában nálunk látszólag meggyökeresedett részvételesség valahára fogy és emelkedik az érdekeltség: ennek következménye, hogy a tanítók fáradozásait méltányolják és az eredményezett sikert elismerik és így támogatják is a tanodát célja megközelítésében. A tanoda iránti érdekeltség nemcsak a fentírt tényben nyilatkozott, hanem anyagilag is; adakoztak a szegény tanulók számára egy négy forintos szelvényt 5 szé kötésű héber imakönyvet és 1 o. é. ft készpénzben. A dícséretreméltó tanulók a különféle osztályokban megjutalmaztattak.

Az előkészítő és első osztályban egy vizsgai vendég minden kitünő feleletet egy ezüst hatossal jutalmazott; örvendetes, hogy jó csomóval fogyott el.

A II. osztálybeli tanulók is teljességgel kiérdemelték a hallgatóság meglegedését.

A III. osztály az idej vizsgánál nem elégitett ki teljesen, mi

azonban a tanító bebizonyított képessége mellett, csak a számos betegesnek tulajdonítható.

A IV. osztály előmenetele meglepő. Általában a tanoda jelen állapota tanuskodik arról, hogy lelkiismeretesen tettek mindent, a mi a cél valóításához vezet, s ha netalán itt ott mutatkozik is tetemesebb hézag az oktatásban, ennek oka abban rejlik, hogy a tanoda még a legszükségesebb tanszerekben is hiányt szenved. Községi pénztárunk jelen sajnos állapota mellett csakis az egyesek jótékonyágához folyamodhatunk, reméljük, hogy szavunk nem hangzik el hatás nélkül.

31.

Szeged, április 7-én.

T. szerkesztő ur!

Mozgalmas községi életünk körül ezentul csak örvendetes haladási törekvéseket regisztrálhatok. Első sorban községi elemi főtanodánkról tesztek említést, mint minden község első rangú intézetéről, mely nálunk különös, hívápolásban részesül. A félévi próbatételek eredménye kitünő volt; jelesen kielégített a magyar nyelvben tapasztalt haladás, elannyira, hogy egyik magasabb állású nemzsidó vendég a vizsga eredményén elsodálkozva, rendkívüli tetszésnyilatkozatokra fakadt. Csak az iskolai bizottmány kebelében jelentkezik újabb idő óta elsomorító visszavonás s ohajtandó hogy az e téren fel-feltűnedező meghasonlás minél békésebb utn, a község tekintélyének és méltóságának megfelelőleg, az iskola üdvére végre valahára végét érje. El nem mulaszthatjuk ez alkalommal figyelmeztetni a t. szülöket, hogy gyermekeik haladásának ezentul nagyobb figyelmet szenteljenek és a vizsgákon, ha csak egy-két percre is, megjelenni ne terheltesse. Az a csekély áldozat, mit így gyermekeiknek és a nevelés szent ügyének hoznak, busásan megtermi üdvös gyümölcseit.

A komasági egyesület f. hó 6-án tartotta ezidei közgyűlését. Az évi jelentésből értesültünk, hogy a választmány a lefolyt évben az egyesület javára minden tekintetben sikerdeszen működött. A közgyűlésen jelen volt szép számú közönség a felmutatott eredmények meghálálására e jótékonyági ügy pártolói és legbuzgóbb hivat, nevezetesen Pollák D. Simon, Zadix Lajos, Stein Jer., Scheinberger Antal, Schaeffer M. J. és Reitzer Jakab urakat, mint választmányi tagokat, ugyszintén Rosenbaum Adalbert és Eliász Miksa a ujonnan lett választmányi tagokat hosszan tartó eljenzésekben részesíté. Ugyan-e közgyűlésen az egyesület tiszteletbeli tagjaiul megválasztattak: tettes Farkas János városi tanácsnok ur, mint az egyesület számára kiküldött biztos, Goldhammer Márton, hitközségi jegyző és Kartschmaroff Leo főkántor.

Az alakuló félben levő betegségélyző és temetkezési egyesület e napokban terjesztette fel alapszabályait a nagyméltóságú m. k. Helytartótanáchoz jóváhagyás végett s remélhető, hogy e jótékony célú egyesület már rövid időn megkezdendi áldásos működését.

A kimcha depiszcha — e még minden évben szokásban volt ritualis adó fizetése alól ez idén a szegényebb sorsuak egészen felmentettek, s így a husvét ünnepe reájuk nézve is valódi örömtünep volt. Nincs tehát okunk a „M. I. 4. zempléni Z... jegyű levelezőjével panaszra fakadni a községi adónak kivétési módja felett, miről azonban fenntartjuk magunknak a jogot t. szerkesztő ur engedelmével, és adandó alkalommal tüzetesebben nyilatkozni. Megemlítendő még azonban e helyütt, hogy a házi szegényeknek ez idén is szolgáltatott a hitközség husvétii lisztet.

Az 1863—4 évi cultusadó kivetésének eszközzésére a legutóbbi képviselői ülésen egy 11 tagból álló bizottmány választott meg, mely Ausländer Simon ur elnöklete alatt e roppant munkát dícséretre méltó buzgalommal már be is végezte.

Nem zárhatom be jelen tudósításomat a nélkül, hogy a peszach másod napján tartott magyar hitszónoklatról meg ne emlékezzen, melynek ismertetésére legyen elég annyit mondanom, hogy: Löw szólott. A roppant számmal egybegyűlt ájtatos hiven kívül, nagy számú keresztény vendégsereg is meglátogatta a zsinagógát, mely jelenség ismét taunságot tett városi közönségünk testvéri egyetértéséről. E megjegyzést itt legkevésbé sem tartom feleslegesnek, ha csak arra gondolok is vissza, hogy még nem épen régen szab. kir. Szeged városában zsidónak a keresztényen husvét első napján az utcán megjelennie sem volt szabad

*) Kár is volt megszakasztani.

ha magát életveszélynek kitenni nem akarta. Mennyire nem szól e körülmény a még mindig a jámbor ohajtások közé tartozó zsidó papnövelde felállításának szükségére mellett?

A községi választmány építészeti osztálya a főelemi tanoda előkészítő osztályának újra felépítése és a zsinagóga nagyobbitása körül buzgólkodik. Az előbbi tanuló ifjúságunk nevelésének, az utóbbi hitközségünk mindeddig hiven megőrzött egységének érdekében egyaránt égető szükség.

Ujjonnan alkalmazott főbb tisztviselőink mindent elkövetnek, mi a hitközség tekintélyének emelésére szolgál. A főkantor vezetése mellett a gymnasiumi izr. ifjúság dalárdát alakított és a hitközségi jegyző egy munkán dolgozik, melynek címe „Utasítás a hitközs. jegyzői hivatalok számára“ és mely f. é. június hóban került sajtó alá. Így könnyen megesisik és nem épen valószínűtlen, hogy a nagyobb hitközségek zilált állapota mellett, mint egykor Pozsony és Ó-Buda, most majd Szeged ragadja kezébe a hegemóniát.

r. l.

Pápa, április 2-kán.

T. szerkesztő ur!

ω A félévi vizsgák alkalmat nyújtanak az itteni iskola történetének és belserveszésének rövid vázlatbani megírására.

A tanoda, mely több mint tíz év óta fennáll, 1858-ban lett nyilvános főelemi iskolául szentesítette. Azóta többszörös változson ment keresztül. A németesített iskola ugyanis már az akkori rendszer alatt aggasztólag hanyatlott, s csak a 20-ik október következményei tudták a végfölbomlástól megmenteni. A német tanítók, mint az iskola süllyedésének valódi okozói, elmozdítottán, többnyire magyar tanítókkal látták el az iskolát. De még a legjobb akarat mellett sem sikerült az iskolát tökéletesen megmagyarosítani; mert még eddig is, elegendő magyar tanítók hiányában, némely osztályban még mindig a németesítés álláspontján álló egyének oktatják a magyar gyermekeket.

A sz. írás is még folyvást németül adatik elő. Miért? kérde a t. olvasó. Szakias autorizált magyar fordítás hiánya miatt.

S ez leghathatósabb cáfolata mindazoknak, kik álokokkal azt akarnák bebizonyítani, hogy még ráérünk arra a biblia magyar fordítására. Hát nem vétkezünk saját felekezettünk és gyermekeink jótvéje ellen? ha csak az tart vissza bennünket a biblia magyar oktatásától, hogy még nincs fordított bibliánk. Még várhatunk, mondják némelyek, de hát meddig? Egyetlen elmulasztott percet az örökkévalóság maga sem szerezheti vissza, mond a költő.

Iskolánk egy előkészítő és 5 rendes osztályból áll, melyekben több mint 250 gyermek 5 tanítótól nyer oktatást. A leánytanodának 4 osztálya van, melyeket körülbelül 150 leány látogat, kik két tanító által oktattnak. — A héber oktatásra, az előjáróság és az iskolai bizottmány az ugynevezett orthodoxpárt legbuzgóbbjaiból állván, különös gond fordítatik. Sőt nem lehet azt a tulterheltség vádjá alól egészen fölmenteni. Már a kezdő osztályban (hol, mellékesen legyen mondva, a tanonc német szót nem is ért) kezdődve a biblia oktatása, az osztályok végeztével Mózes öt könyvének, és az első proféták legnagyobb részének ismeretével lép ki a gyermek az iskolából. — De a magyar és német tantárgyak sem hanyagoltatnak el, és e pontban is tanodánk, (eltekintve némely osztály fenérintett hátramaradásától) hazánk bármely iskolájával kiállja a versenyt, mely állításommal mindenki, ki a vizsgákon jelen volt, egyetértend.

Tudósításom berekesztéseül a mult heti szombati (שבת) (הגדרה) remek szónoklatról kell említést tennem, melyet a nem rég Boroszlóbból haza érkezett Dr. Kraus papjelölt ur tartott, s mely a zsufolóság megelt imaház hallgatóit a legnagyobb mérvben lelkesítette és elragadta.

Eperjes, április 1-én.

Az alkotmányosság eszméje utat tört magának földrésztünk majd minden zugába, úgy hogy alig akadunk államra, hol a kormányrendszer, a községek s egyéb közintézetek alapszabályai az alkotmányosság elvein ne nyugodnának. Fölkarolák ez eszmét honunk izr. községei közt az aradi, a pesti, s ezek után mások rendében az eperjesi is, mint arról multkor e lapokban már említést tevének; de itt a következetesség okáért az alkotmányosság még tanodánk körében is otthonos; itt, bár ritka ügyességgel bíró ig-

tanítónk van, ez nem tulajdonítja magának a jogot, hogy alája rendelt tanító-társaival kedve-kénye szerint bánják, tőlök eme vagy ama rendelte teljesítését föltétlenül követelje, mert tudja, hogy a tanító, legyen az bármi gyenge tehetségu s ügyességu, mégis sokkal nagykorubb, semhogy arra legyen kárhoztatva, hogy főtanítójának kényuri parancsait vakon kelljen elfogadnia; tudja továbbá azt, hogy „a gyakori tanácskozás eredményezi a győzelmet.“ — A tanítók tehát időről időre értekeznek, mind-egyik a többiekétől tán eltérő nézetét becsületes okokkal támogatja, s mi így határozattá lön, az okvetlenül foganatosittatik. Innen van, hogy a tanoda öt év óta egyre virágzik, mert a baráti egyetértés könnyíti a tanító karnak nehéz munkáját. Bár ez a tanító testületeknek egyebütt is példál szolgálja. — Azt mondók imént: „becsületes okokkal“; avval azt akarók megjegyezni, hogy volt már egykor alkalmunk tapasztalni, miszerint épen ily értekezletek által szenvedte hajótörést a tanoda, minthogy a tanítók két pártra szakadtanak és az egyik — magánérdek- és rozszakarathól — a másik, nemesb céloktól vezetett rész ellen özszeesküdütt, sophismákkal addig cáfolgatá ennek legokszertübb indítványait, míg az isk. választmány azzal vetett véget a dolognak, hogy a makacsabb, illetőleg becsületességgel el nem járó három tanító elmozdítottatott. — Ebből községeink azt tanulhatják: miszerint új tanító fölvételénél inkább jellemre, mintsem mély tudományosságra nézzenek.

M. hó 7-én tanodánk nagy termében a növendékek által a könyvtár javára egy szindarabka adaték elő, mely előadás 60 főt hozott be. A terem zsufolóság volt telve és a kiesinyek valóban ügyes előadása örömet s bámulatot gerjeszte a hallgatókban, és a működő tanulók, valamint a rendező ig. tanító iránti elismerés általános volt.

Ezek mind szép jelei haladásunknak, de egyet még sem hallgathatunk el, azt el kell mondanunk szívünk mély fájdalom dacára is, mert hisz e lapok fogják majdan képezni ama forrást, melyből történelmünk egykori írói meritendnek.

A chaszidismus mind további elharapódzását értjük; oly fenérák ez, mire fájdalom, orvosságot még nem találtak.

A közel Sebesben, hol a község, mint említök, a nélkül is jó mértékben birt a chaszidismusra való hajlammal, a napokban megjelent a szikszói „Cadik“; hozzá zárandokolt a község örege apraja, jószoltattak maguknak, megáldatták magukat a szegény megcsalattottak, hogy valóban nem csak lelkeiket, hanem különösen erszényeiket kelle sajnálnunk, mert bezzeg jó ára volt az áldásnak! — A többek közt azt is parancsolá a „Cadik“, miszerint gyermekeiket az Istentért egyébre mint a talmudra ne taníttassák, a „Hammaqid“-ot ne olvassák, a leányok szombatnapon ne füstülködjenek, biztatván őket, hogy hiteles kutfő szerint még ez idén bizonyosan eljön a Messias. — Mondja meg most, a ki ezeket hallja, nem szomorú egy jelenség-e ez?

○

Győr, április hóban.

T. Szerkesztő ur!

Március 29 én s 30-ikán tanuja valék a győri izr. elemi tanodában tartott félévi vizsgálatnak, s mondhatom, hogy mind a tanítók mind a tanítványok a szépszámú hallgató közönségtől általános dicséretben részesítették. Nem szándékom itt részletekbe bocsátkozni, csak annyit találok az egyes nyelvekről megjegyzendőnek: hogy mind a héber mind a magyar szép sikerrel adatik elő; s habár a többi tantárgyak németül adatnak elő, a számolás s részben a földrajz is magyarul taníttatik, sőt F. N. ur, mint az első osztályban a biblia tanítója, e tan-tárgynál a német nyelv mellett a magyart is használja, minék következtében némely tanítványa egész fejezeteket is bir magyarra fordítani. Egy szóval e részről csak örvedeteket lehet írni. — De nincs öröm, mit szomor néha-néha meg ne keserítene. Fischer S. A. ur, ki a helybeli tanodán hét évig ernyedetlen szorgalommal és kifáradhatlan munkássággal működött, Bécsbe távozáván, az intézetet a szülők és gyermekek közfájdalmára elhagyta. Jelen voltunk elbucuzásánál, hallottuk tanítótársai s tanítványaihoz intézett legbensőbb szeretettől áthatott végzavait.

Könyek gördültek a jelenlévő, meglett férfiak szempilláiról s a jó vezetőjüktől megfosztott tanítványok szomorúsága és zokogása megható volt. Isten áldása kisérje és teljesedjenek be rajta egyik tanítványának hozzá intézett szavai: „Az Úr kisérje innen lépteidet, s vezéreljen atyai jóssággal új rendelkezés helyére! — Helyébe, mint halljuk, az eddig Kisbéren alkalmazva volt

Vegyes hírek.

Adler ur jön; hogy mennyire töltendi be az eltávozott helyét, majd a jövő fogja megmutatni.

Az ünnepeket a szomszéd Komáromban töltém, hol nem kevésbé épültem a közszeretettel méltán dicsekedhető rabbi helyettes Schnitzer ur szép szónoklatán. — Sajnos, hogy e községben is felütötte fejét az orthodoxok és haladók közötti perpatvarkodás; erről azonban legközelebb kimerítően fogok írni.

K o h n J á k ó.

Cs.-Rendek márciusban.

T. szerkesztő ur!

A helységünkkel határos Sümegről akarok ezuttal néme-lyeket ön t. olvasóival közölni. Az ottani község — mintegy 40 család — a miénknek fiókközsége annyiban, hogy évenkénti száz forinttal járul rabbink fizetéséhez, többiben pedig egészen függetlenül rendezi saját ügyeit, de melyek, fájdalom, bizony nem a legvirágzóbb állapotban vannak.

Az istentiszteletet egy szűk, bérlett szobában végzik, mely-nél minden funkciót egy sakter, ki egyszersmind előimádkozó, lát el. Igaz ugyan, hogy legközelebb táncvigalmat rendeztek zsinagóga építésének javára, mely 50 ftnyi tiszta jövedelmet eredményezett is, de másrészt oly tapintatlanul jártak el e bál rendezésénél is, hogy rokonszenvekben többet vesztek, mint mennyi az anyagi nyereséggel felér.

Az iskola sincs különben mint a zsinagóga; 2 vagy 3 évig egyáltalában nem volt a községben izraelita tanító, a jelen tanév elején végre egy magániskolát nyitott, de azt persze csak a tehetősök használhatják, a szegény sorsuakon pedig segítve legkevésbé sincs.

Egyébként következetesen halad a község az anyaközségtől való különválás útján; chevra kadisa alakításán fáradoznak, és az eddigi közös temetőről lemondván, e célra egy hold földet körtülsáncoltattak. De ez ugyan nem elég az idővösségre, más egyéb közintézetnek pedig semmi nyoma.

Különbön igazságtalan volnék, ha minden célszerűtlen intézkedésért avagy mulasztásért a község vezetőit akarnám felelőssé tenni, kétségtelenül sok esik a kezdet nehézségeinek rovására; — csak hogy alig lehet kikértni az összehasonlítást a közel Tapolcával, melynek hitközsége szinte nem régebb a sümegi-nél, (csak néhány év előtt vált el ez is a kövágó-órsi anyaközség-től) és mégis már új diszes imaháza, művelt rabbi, jól rendezett iskolája, segélyegylete stb. van, és oly szép haladást tanusított, hogy most már ő hozzája csatlakozott több fiókközség is!

Ily közel a jó példa és mégis oly nehezen akad követője.

—d.

Mohács, április elején.

Engedje meg t. szerkesztő ur, hogy iskolánk állapotáról szóljak. A héten tartatott meg számos vendég és a városi főbíró jelenlétében félévi vizsgánk. A tantárgyak minden osztályban magyarul adattak elő. A biblia és vallásban tapasztalt haladás dicséretes, a magyar, héber és német olvasás kitűnő volt.

Különösen jó hatással voltak a vendégekre a második osztálybeli tanulóknak sikerült magyar szavatai, továbbá a hazai történet ismerete, a földrajz, számtan, a gondolatoknak a nyelvtani szabályok szerinti helyes és gyors írásba foglalása. Mind külön tanujele a buzgó és kitűnő törekvésti tanítók szorgalmának és önfeláldozásának. A közszemlére kitett magyar, héber és német szép- és helyesírási gyakorlatok, úgy szinte a leánykák kézimunkái különösen lekötték a jelen voltak figyelmét.

Hiszszük, hogy így majdan a szülők mindinkább letesznek eddig táplált azon balvéleményükről, mintha iskolánkban a magyar nyelv háttérbe volna szorítva, és meggyőződendnek arról, hogy tanodánk tisztelendő Grünwald Jakab ker. rabbi ur buzgó s fáradhatlan igazgatása alatt teljes virágzásnak indult.

A t. ur szorgalommal tanulmányozza a hazai nyelvet, hogy ebben is a tanítók tanácsadója lehessen.

Vasárnapi iskolát is létesített s az abban való vallásoktatást magára vállalta.

U n g á r M ó r.

Lapunk jelen száma az e héten közbejött ünnepnapok miatt, csak ma jelenhetett meg.

— A dr. Hirschler ur által f. hó 12-ére kitűzött hitközségi közgyűlés megtartását a városi tanács megengedendőnek nem találta. — A közgyűlés ennélfogva elmarad.

— Egy lugoi zsidónő inségtől üldözötten Ferraraba ment, hogy ott két gyermekével egy kolostorban kikeresztelkedjék. A világi hatóság közbenjárása által a város rabbija hozzáférhetett az anyához s kitérésí szándékától való elállásra bírta. Ez elhagyta a kolostort s azonnal gyermekei visszaadását követelte, mit a kir. quaestor el is rendelt, de erre az érsek vétoval felelt. — Az Alliance Isr. Univ. tartományi választmánya erről értesíté a központi olasz választmányt, mely azonnal követséget küldött Turinba a vallás-, bel- és igazságügyi miniszterhez. Ennek következtében azonnal kormányrendelet ment Ferrarába s még ugyanaz este a térítők kolostora katonasággal körülvéttetvén, belőle a gyermekek kiragadtattak. Az Alliance Isr. Univ. hálaíratot küldött az olasz miniszteriumnak.

(Arch. Isr.)

— A morvahoni izraelita országos pénzalap kérdése legközelebb a brünni országgyűlésen tárgyalatván, a helytartó ur Adameczik ur interpellációjára azon választ adta: „A kormány már előbb és különösen 1860. évben az izraelita országos pénzalap természetét és viszonyait alapos vizsgálat alá vette, és a kérdés felderítésére szolgáló adatokat a pénzügyi ügyészségnek nyilatkozás végett kiadta. A pénzügyi ügyészség jogvéleménye pedig úgy hangzott, hogy tekintve az izraelita országos pénzalap keletkezését és jövedelmeit, mi sem gátolhatja annak az államkincstár-ra való szállását, mivel a mondott alap, kivéve saját tőkéinek kamatait, kizárólag államkincstári adók, országfejedelmi járulékokból gyűlt, s ennélfogva az állam az alap tulajdonosának tekintendő a szó legteljesebb értelmében.“ Ehhez képest a kormány nem szándékozik e pénzalapot az országos választmányoknak átadni.

— A clericalis „Monde“, melynek gyűlölete csak tiszteletére válhatik mindazon vallásfelekezettek, országok- s egyéneknek, kikre az kiterjed, szemrehányásokat és mérges kifakadásokat szór az olasz miniszterium fejére, hűtlenséggel és vallástalansággal vádolván ezt. „Új zsinagóga“ — ugymond — „emelkedik Turinban, még pedig királyi telken, szemközt Victor Emánuel palotájával s e szentségtelenítést Pisanelli a vallástügyi miniszter helybenhagyta; az, ki egész Olaszországot a cultusegyenlőség csapásával ostromozza.“ — Pedig a szegény „Monde“ csak a maga szemében nem látja a gerendát. Hisz tudhatná különben, hogy másfél órányira Páristól Fontainebleauban épen ily helyi fekvésben épült egy zsinagóga s I. Ferenc, XIV. Lajos és Napoleon palotájából jól meg lehet hallani a szoltárok éneklését s a sofar hatalmas szózatát. S mondják, hogy a fontainebleau catholicusok még is jól bírnak aludni.

— A Novara-expeditió jeles orvosa s hitsorsosunk dr. Schwarz emlékére emelendő szobor költségeinek fedezésére Ferdinand Miksa főherceg O. cs. Fensége 100 ftoit írt alá.

— Dr. Lumbroso Ab., a tunisi bey orvosa, kinek a sz. Mór-s Lázár rend lovagjává történt kineveztetését minap jelentettük, egy hóval később az olasz király által ugyanazon rend tisztjévé neveztetett.

Szerkesztői levelezés.

☉ Eperjesen. Szives köszönetünket. Tartson meg ezentul is barátságában.

K. J. urnak Győrött. A komáromi tudósítást elvárjuk.

R. F. urnak Pászthón. Azon régi polémiát nem vehetjük fel újból; — a szép alapeszméjű cikk azonban megérdemelné, hogy a polémiai alak elhagyásával átdolgoztassék.

R. A. urnak Móorott. Szüjtek véleményét, és az életkérdéshez legközelebb hozzászólunk — magunk.

Kohn D. urnak Szt.-Keresztben. A lap innen rendesen küldetik, tehát csak a selmei postahivatalnál lehetnek a hiányzó számok; sziveskedjék itt kérdést tenni. Egyébként a reclamált számokat másodsor is elküldtük.